

DE JUISTE FORMULEERING VAN HET CAUSALITEITSBEGINSEL

REDE

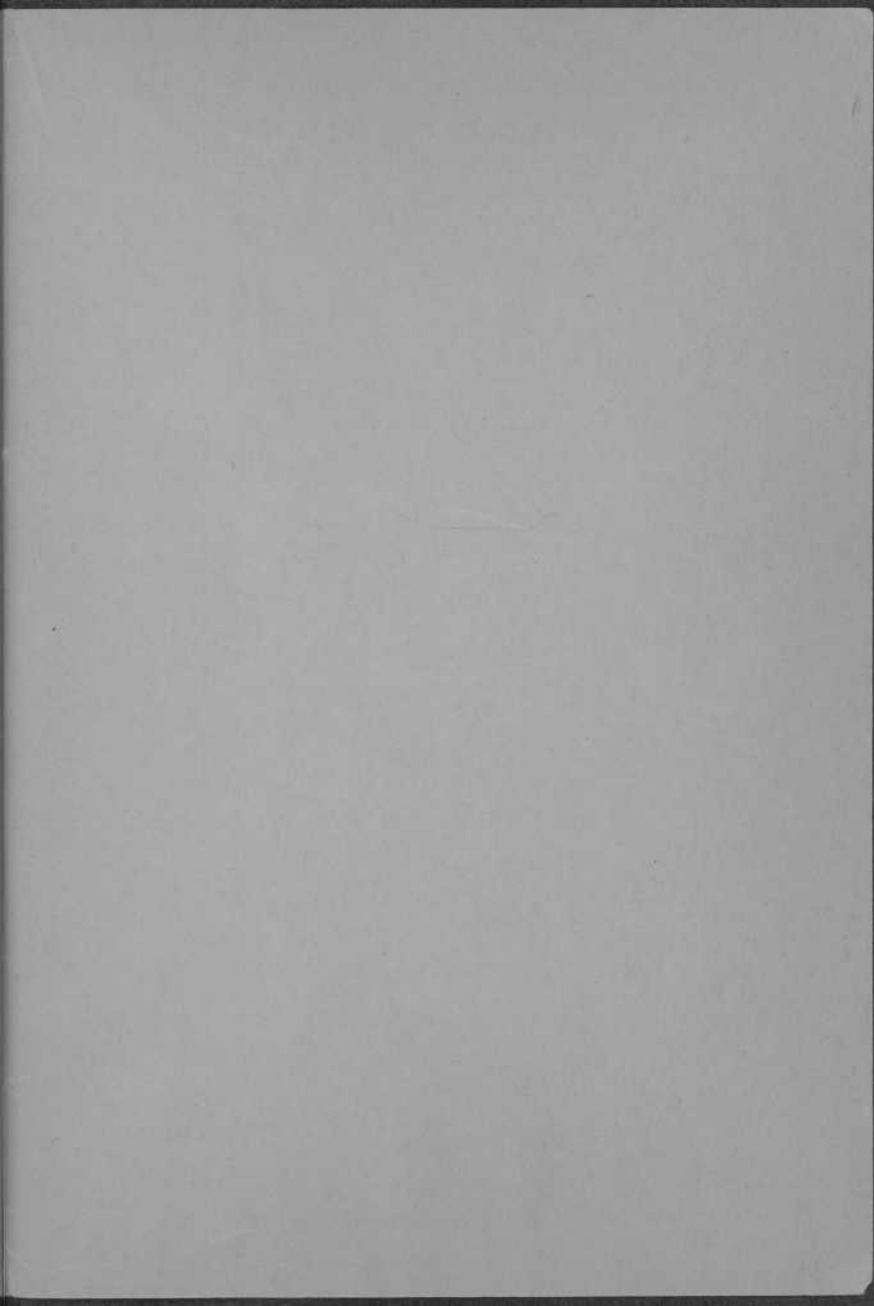
UITGESPROKEN BIJ DE AANVAARDING
VAN HET BIJZONDER HOOGLEERAARS-
AMBT IN DE WIJSBEGEERTE VAN DEN
H. THOMAS VAN AQUINO AAN DE
RIJKSUNIVERSITEIT TE LEIDEN OP
WOENSDAG DEN 4^{DEN} NOV. 1925 DOOR
P. R. R. WELSCHEN ORD. PRAED.

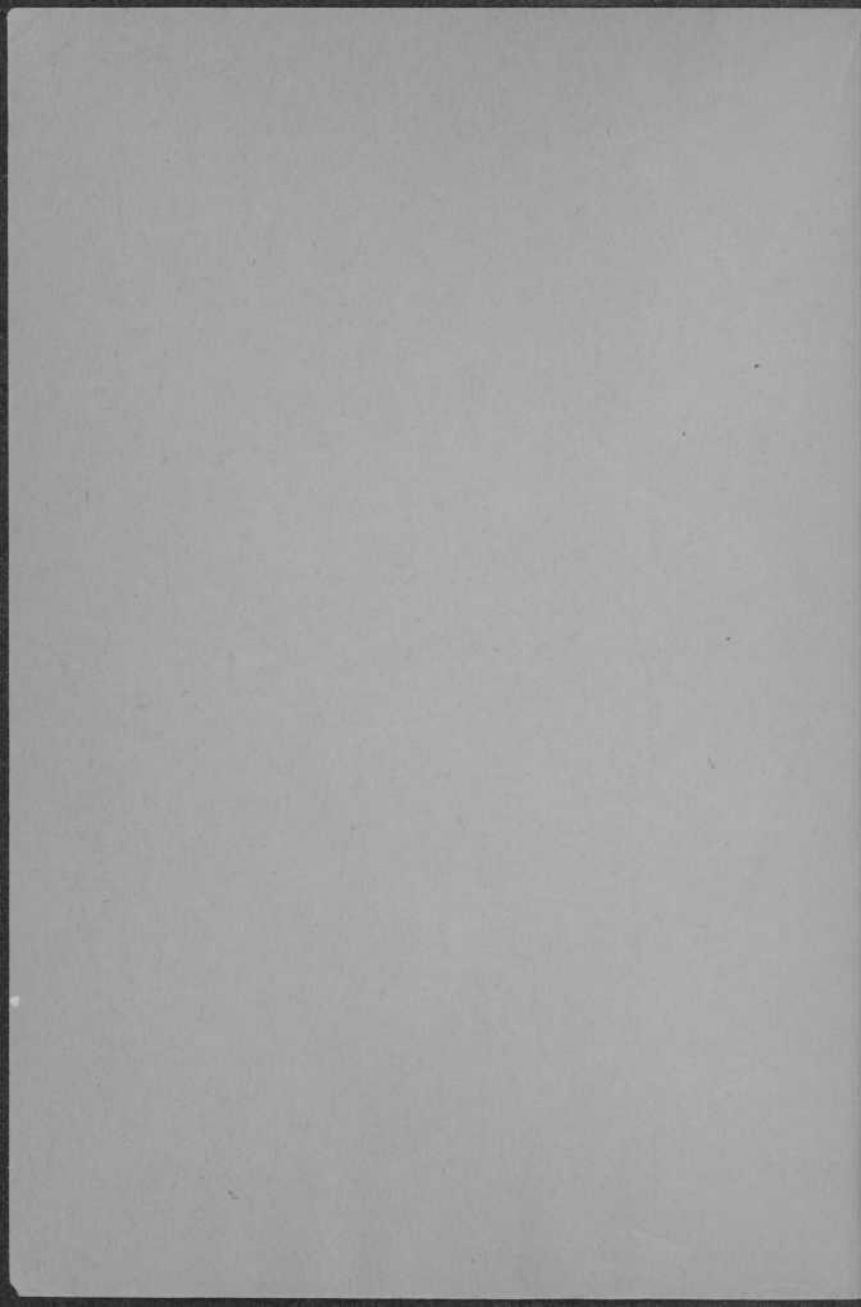
3150
E28

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0635 7815

382917.

~~616 T II~~

DE JUISTE FORMULEERING VAN HET CAUSALITEITSBEGINSEL

REDE

UITGESPROKEN BIJ DE AANVAARDING
VAN HET BIJZONDER HOOGLEERAARS-
AMBT IN DE WIJSBEGEERTE VAN DEN
H. THOMAS VAN AQUINO AAN DE
RIJKSUNIVERSITEIT TE LEIDEN OP
WOENSDAG DEN 4^{DEN} NOV. 1925 DOOR
P. R. R. WELSCHEN ORD. PRAED.

ELECTRISCHE DRUKKERIJ „T KASTEEL VAN AEMSTEL" A'DAM

Hooggeëerde Vergadering!

Wat den mensch de verovering der waarheid eerst en vooral bemoeilijkt, is de beperktheid van zijn verstand.

Ongetwijfeld kunnen ook de dingen, de kenobjecten ons hinderen bij het verkrijgen van inzicht, doch de eigenlijke oorzaak van het uiterst langzaam voortschrijden der wetenschappen ligt in onszelf. ¹⁾

Waar sprake is van een betrekking van het een tot het ander, kan een beletsel immer van twee zijden opkomen.

Wanneer hout niet wil branden, kan het vuur te zwak, doch ook het hout te vochtig zijn.

Ingelijks wanneer iemand een voorwerp moeilijk vermag te zien, kan de oorzaak schuilen in zwakte van gezicht, maar ook in slechte belichting.

Nu noemen we volgens den Aquiner een ding slechts kenbaar, voor zoover het werkelijk iets is of zonder meer is. De warmte van een voorwerp, dat

warm kan zijn, doch nog niet feitelijk warm is, valt niet waar te nemen. Dat de som der hoeken van een vlakken driehoek 180° bedraagt, blijkt eerst, wanneer wij de hoeken door het trekken van hulplijnen samenvoegen, zoodat ze werkelijk een gestrekte hoek vormen. Een blok marmer kan een beeld worden, voor zoover het vatbaarheid bezit tot het ontvangen van een bepaalden vorm. Uit het ruwe marmer als zoodanig, hoewel het krachtens genoemde reële vatbaarheid iets is, dat beeld kan zijn, vermogen we toch geenszins het toekomstige kunstwerk te kennen. Het wordt geleidelijk kenbaar naar de mate van zijn verwerkelijking. Iets in wording is uiteraard juist door het onvolkomen zijn een beletsel voor kennis.

Volledige kenbaarheid komt eerst tot stand wanneer het onvoltooide, voltooid, wanneer al wat kan zijn verwerkelijkt is, of eenvoudigweg is. Het volstrekte niets blijkt op zich genomen geheel onbegrijpelijk en elk onding, zooals een vierkante cirkel, dan ook onzin, omdat het niet is noch zijn kan. Hoe nauwer dan ook iets door zijnsarmoede aan het niets verwant is, des te minder stof levert het tot kennen.

„*Illae quae habent esse deficientes et imperfectae, sunt secundum seipsas parum cognoscibiles ut materia, motus et tempus propter esse eorum imperfectionem. . . .*”²⁾

Het valt lastig een zuiver inzicht te verkrijgen in

het wezen der eigenlijke of successieve verandering, wijl een veranderend ding wel werkelijk zijn bevat, doch nooit af, nooit ten volle is, zoolang de verandering duurt.

We mogen echter het moeizame onze wetenschappelijke kennis niet eerst en vooral wijten aan de objecten, dan immers zouden die dingen, welke op zich genomen, het meest kenbaar zijn, tevens door ons volkomen begrepen worden. God, Wiens wezen het is te bestaan, Die vanzelf oneindige werkelijkheid is, moest dan ook voor ons het allerbegrijpelijkst zijn. Het staat daarentegen vast, dat onze kennis van de Eerste Oorzaak zeer onvolmaakt is en al kunnen wij eenige waarheid aangaande God achterhalen, wij weten tenslotte beter wat Hij niet is, dan wat Hij wel is. ³⁾ Het schort ons te veel aan begrip en stem. Ons spreken over de Bronaar van alle zijn, blijft stamelen.

Alle menscheijk weten is stukwerk. De enkele mensch vermag weinig op wetenschappelijk gebied. Samenwerking is volstrekt noodzakelijk.

„Mannen uit verschillende kultuurtijdvakken”, schreef professor DE GROOT O.P., ARISTOTELES, THOMAS VAN AQUINO, HERMAN VON HELMHOLZ, hebben de voor elkeen zoo bemoedigende gedachte uitgesproken, dat de denkers aller tijden samen te beschouwen zijn als één wijze, die over het ware heeft nagedacht. . . . Zoo is er ontwikkeling mogelijk”. ⁴⁾

„Wanneer”, zegt ST. THOMAS, „elk der voorafgaande denkers slechts iets van de waarheid heeft gevonden, dan zijn deze vondsten tot één geheel samengevoegd voor de latere vorschers (onmiddellijk) een machtige steun voor een uitgebreide waarheidskennis. Indirect worden de latere denkers door vroegere gesteund, doordien de dwalingen der laatste een aanleiding zijn, om na ernstig, nauwgezet onderzoek de waarheid scherper en klaarder voor te stellen.”⁵⁾

Eeuwen geestesarbeid worden gevorderd voor het ontdekken, alsmede voor het zuiver stellen der wetenschappelijke problemen, en eeuwen gaan vaak voorbij vooraleer na veel dwalen en misvatten de zuivere, afdoende oplossing begrepen wordt. Werken als „Val en worp” van Dr. DIJKSTERHUIS over de geschiedenis der Mechanica van ARISTOTELES TOT NEWTON en „Grep en uit de historie der chemie”, van Dr. v. DEVENTER toonen wel allerduidelijkst, hoe allertraagst het tempo van de evolutie der wetenschap is en hoe noodzakelijk, dat de continuïteit van den arbeid der geesten geëerbiedigd wordt als een levenswet van vooruitgang.⁶⁾

Dit klemmt te meer voor den gezonden groei der wijsbegeerte, want daar geldt het een antwoord te vinden op de allerzwaarste vraagstukken, welke de mensch zich kan stellen.

Het allermoeilijkst, schreef ARISTOTELES, is wel

inzicht te hebben in het meest algemeene, want dit ligt het verst van de zinnen verwijderd. 7)

De wijsgeerige wetenschappen kunnen slechts het uiterst moeizaam verkregen resultaat zijn der geestesinspanning niet van een enkele generatie, laat staan van een enkel mensch, doch veeleer van de menscheid. Zeker de liefde tot de waarheid dwingt tot ontdekking van nieuwe inzichten, doch diezelfde liefde moet ook dwingen om door intens en onbevangen nadenken niets te laten verloren gaan van de reeds verworven wetenschap.

Daarom heeft THOMAS van allen willen leeren, niet door gedachteloos napraten, doch door veel en diep nadenken. Hij zocht inzicht, hij vroeg bewijzen en keurde ze zonder aanzien des persoons uitsluitend op het innerlijk gehalte aan waarheid.

In zijn edel, nederig, onbaatzuchtig hart was geen plaats voor stelselegoïsme. Hij is in de school gegaan bij alle groote denkers, geen enkele wijsgeerige opvatting van eenig belang is hem vreemd gebleven. De groote en grootste vraagstukken, de kernproblemen, door een hedendaagsch filosoof niet onaardig vergeleken met circumpolair-gesternten, welke aan het wijsgeerig uitspansel nooit verdwijnen, tenzij bij denkers van lager rang, THOMAS heeft ze doorvorsch, principieel, in de grondslagen.

We mogen vrij zeggen, dat alle groote vernuften

vanaf de Joniërs en Eleaten tot en met de wijsgeeren der dertiende eeuw onder zijn kritisch toezicht gearbeid hebben aan de machtige bouw van het Thomisme.

„Zijn stelsel is dan ook niet een systeem in den engeren zin, niet het stelsel van een enkelen mensch, noch van een enkel geslacht, noch zwak gegrondvest op slechts enkele beginselen, maar de beginselrijke, diep doordachte en veelzijdig vervulde logische samenvatting der ware uitkomsten van nagenoeg achttien eeuwen wijsgeerig denken”. *)

Het grootste onheil, dat ooit de wijsbegeerte trof, was de radicale losscheuring van het verleden.

De groote, scherpzinnige denkers, die de vaders waren der moderne filosofie, BACON, DESCARTES, LOCKE, BERKELEY, HUME, KANT, zij hebben in stee van het Thomisme slechts een decadente scholastiek gekend, tot overgroote schade der ware filosofie.

Elders heb ik trachten aan te toonen hoe b.v. het allergewichtigste substantie-probleem allicht een andere oplossing zou gevonden hebben, indien de heerlijke, zegenrijke continuïteit der denkers niet ware verbroken.

Mijns inziens mag deze opvatting min of meer gelden voor alle belangrijke wijsgeerige vraagstukken.

Sta mij toe heden met een enkel voorbeeld de aannemelijkheid dezer uitspraak eenigszins te versterken.

Moge tevens blijken, dat scherp definieeren voor THOMAS als denker de voornaamste gewetenszaak is geweest en hoe hij in de vraagstukken doordringt tot op den wortel.

Het natuurlijke, het z.g. voorwetenschappelijk denken berust in tegoedertrouw definities, die min of meer onvolkomen, oppervlakkig zijn en het is juist de taak van den wijsgeer, om de begripsinhouden nauwkeurig af te palen. Waar het ongeschoolde denken eindigt, met de gedachte: als ge het me vraagt, weet ik het niet, doch als ge het mij niet vraagt, weet ik het, daar begint de arbeid van den filosoof met wat de Franschen noemen „passer les idées au crible”.

Hij behoort het bijkomstige zoo diep mogelijk weg te snijden om zodoende uitsluitend het wezenlijke en relief, in het volle licht te brengen.

Een der gewichtigste wijsgeerige vraagstukken is het causaliteitsprobleem en een der eerste eischen voor een wetenschappelijk vruchtbaar onderzoek bestaat in het nauwkeurig formuleeren van het oorzaaklijkheidsprinciep.

Voorop staat vast, dat het hier de bepaling geldt van een metafysisch beginsel.

De reden, waarom we iets voor veroorzaakt houden, ligt niet in de speciale natuur van een of ander ding. Een mensch vatten we niet op als een veroor-

zaakt iets, omdat hij nu juist mensch is, anders toch zouden we een paard of welk ander wezen dan ook, niet veroorzaakt kunnen noemen, doch enkel en alleen een mensch.

Nu is het een algemeen aanvaard denkfeit, dat we bij elke verandering redelijkerwijze naar een oorzaak vragen, b.v. bij ontsporen van een trein, uitbreken van brand, ziek worden en evenzoo in ontelbare gevallen.

Het gemeenschappelijke in dergelijke feiten, dat de vraag naar een oorzaak schijnt te wettigen, lijkt de verandering te zijn, de overgang tot een nieuwen toestand.

Mogen we nu het oorzakelijksbeginsel aldus formuleeren: elke verandering eischt een oorzaak? Mijns inziens is deze uitdrukking onjuist.

Indien de dingen slechts een oorzaak vergen, omdat zij veranderen, dan zouden we redelijkerwijs nooit naar de oorzaak kunnen vragen van het niet veranderen, van het blijvende in de zaken.

Toch hebben b.v. alle groote denkers gevorscht naar de oorzaak van het onveranderlijke in onze wetenschappelijke kennis, in onze definitie's. PLATO meende ze gevonden te hebben in de onveranderlijke wereld der Ideeën. KANT verklaarde het denkend subject tot oorzaak. THOMAS leert, dat in alle dingen, zelfs in de onveranderlijke, een reëel beginsel ligt van onver-

anderlijkheid, nl. de vorm, de act, door welken factor wij de zaken begrijpen en bepalen.

In elk geval vroegen die denkers redelijkerwijs naar een oorzaak van het niet-veranderen.

Is de onveranderlijkheid der beginselen niet de oorzaak van de onveranderlijkheid der conclusie?

Dat in gewone omstandigheden de temperatuur van ons organisme nagenoeg constant blijft, ondanks de voortdurende stofwisseling van duizenderlei chemische reactie's, moet toch wel zijn oorzaak vinden in een of andere reguleerende factor. De Aquiner zegt daarom, dat er onveranderlijke dingen zijn, welke een oorzaak hebben van hun niet-veranderen.⁹⁾

De reden, waarom we iets veroorzaakt noemen, schijnt derhalve in iets te schuilen, dat gemeen is zowel aan dingen, die veranderen, als aan dingen, die niet veranderen.

Hoe formuleert THOMAS nu het oorzakelijkheidsbeginsel.

Hij schrijft: „al wat aan een zaak toekomt, doch niet in haar wezen ligt, is veroorzaakt”.

„Omne quod convenit alicui, quod non est de essentia ejus, convenit ei per aliquam causam”.¹⁰⁾

Door tegenstelling volgt hieruit, dat wat zelf, in wezen het een of ander is, in zoover onveroorzaakt moet zijn.

Te vragen waardoor vierkant vierkant is, lijkt

ongerijmd, is volgens ARISTOTELES geen vraag, omdat vierkant zelf, naar zijn wezen vierkant is en we derhalve niet naar iets anders behoeven noch kunnen omzien, om het vierkant zijn te verklaren.¹¹⁾

Opdat iets datgene zij, wat het zelf, naar zijn wezen is, heeft het geen ander principieel noodig dan zichzelf. Het is begrijpelijk uit zichzelf, omdat het zelf dus of zoodanig is. Wanneer daarentegen aan een ding iets toekomt, dat het niet zelf is, kan de zaak zelf daarvan geen verklaring geven.

Een gekleurde vierhoek is in wezen en om zoo te zeggen vanzelf vierhoek, doch dit verklaart niet, dat hij gekleurd is. Ook de kleur behoeft om te zijn wat ze is, niets dan zichzelf, maar de gekleurde vierhoek het samengestelde, vergt noodzakelijk iets anders, opdat het begrijpbaar zij en dat andere noemen we oorzaak. Om alle misverstand te voorkomen, stippen wij aan, dat wij bij het gebruik van den term „oorzaak” spreken over principale of eerste oorzaak in eene of andere orde en niet over z.g. tweede oorzaken. Deze laatste hebben geen wezenseigene causaliteit, doch behoeven juist ter verklaring van hun geleenden invloed een hoofdoorzaak, die krachtens een of andere volkomenheid, welke ze in haar wezen besluit, vanzelf oorzakelijkheid bezit. Zoo kan de geleende evidentie van een wetenschappelijk besluit ons verstand slechts tot instemming dwingen uit kracht der wezenseigene

klaarheid van eerste beginselen en is een onsmakelijke medicijn slechts begeerlijk en begeertewekkend om wille van het goed der gezondheid, dat om zichzelf begeerlijk is en ons vanzelf aantrekt.

Uit onze beschouwing blijkt, dat elk uitwerksel als zoodanig noodzakelijk samengesteld moet zijn, omdat het als effect iets heeft, wat buiten zijn wezen ligt en tevens hoe elke oorzaak, als zoodanig zelf datgene is, wat in het effect bij deelname gevonden wordt. ¹²⁾

Vandaar, dat de Aquiner schreef: „Necesse est ut omnia composita et participantia reducantur in ea quae sunt per essentiam, sicut in causas.” ¹³⁾ Al het samengestelde en wat bij deelname is, moet teruggebracht worden tot hetgeen in wezen is, als tot zijn oorzaak.

Gevolgelijk moet in elk schepsel het bestaan buiten zijn natuur liggen, anders kon het als bestaand ding geen effect zijn.

„De idee van veroorzaakt zijn”, aldus ST. THOMAS, „sluit in, dat het uitwerksel op eenige wijze samengesteld is, omdat minstens zijn natuur iets anders moet wezen dan zijn bestaan”. In God alleen is volgens den Aquiner het bestaan eenzelve met zijn natuur, waarom dan ook elke vraag naar de oorzaak van dat Bestaan een ongerijmdheid wordt.

Wel kan men de oorzaak onzer kennis van God's

daadwerkelijk zijn aanwijzen, doch niet de oorzaak van het bestaan in Hem, Die zelf Z'n Bestaan is. KANT laat in zijn „Kr. d. R. Vernunft", God aldus tot zichzelf spreken: „Ich bin von Ewigkeit zu Ewigkeit, ausser mir ist nichts, ohne das, was bloß durch meinen Willen etwas ist; aber woher bin ich denn?" ^{12a)} Deze laatste woorden missen, dunkt mij, elken zin, indien de dingen van God afhangen niet enkel naar een of anderen bepaalden kant, doch naar het bestaan als zoodanig, dat geen speciaal kenmerk is, maar de zaken betreft in zoover ze *iets* zijn.

Geen eindige of oneindige reeks van z.g. tweede oorzaken, die niet vanzelf zijn, vermag door haar aaneengeschakelde essentiele bestaansarmoede reenschap te geven van het werkelijk zijn der dingen.

Uit deze korte uiteenzetting wordt nu tevens duidelijk, waarom elke verandering een oorzaak vergt.

De Aquiner schrijft terecht: „de ratione mutationis est, quod aliquid idem se habeat aliter nunc et prius"; het behoort bij het begrip van verandering, dat een en hetzelfde zich nu en later anders verhoudt. ^{1b)} Al wat verandert, vergaat ten deele, doch blijft ook ten deele. Hierin ligt juist het onderscheid tusschen schepping en omzetting eenerzijds en verandering anderzijds, dat bij den begripsinhoud van eerstgenoemde grootheden geen sprake is van een blijvend

subject, omdat zij het geheele zijnde betreffen, terwijl dit wel geëischt wordt door de idee van mutatie.

Ik leg eerst op een vlak een koord uit in den vorm van een driehoek en daarna hetzelfde koord in den vorm van een vierhoek. Het driehoekige voorwerp is veranderd in een vierhoekig. Het blijvende subject is het koord met zijn vatbaarheid tot het ontvangen van bepaalde vormen. Dat subject is echter zelf noch driehoek noch vierhoek, het gaande en komende element is niet vervat in zijn wezen, vandaar dat die verandering een oorzaak eischt.

De zuivere formuleering van het causaliteitsbeginsel is, mijns inziens, deze: al wat een zaak niet zelf, doch bij deelname is, komt aan die zaak toe krachtens iets anders, dat 't zelf is." Hieruit volgt, dat het oorzakelijkheidsprincipe ter wille van zijn begripbaarheid een wezenlijk onderscheid eischt tusschen effect en oorzaak.

Ik zeg dit naar aanleiding van het bekende bezwaar, dat KANT in navolging van HUME tegen de begripelijkheid van het causaliteitsbeginsel in het veld brengt.¹⁶⁾

Volgens den Koningsberger wijsgeer zou genoemd principe slechts dan klaarblijkelijk kunnen zijn, indien er identiteit bestond tusschen oorzaak en effect.

„Ich verstehe sehr wohl", aldus KANT, „wie eine Folge durch einen Grund nach der Regel der Identität

gesetzt werde, darum weil sie durch die zergliederung der Begriffe in ihm enthalten befunden wird. Wie aber etwas aus etwas andern, aber nicht nach der Regel der Identität fliesse, das ist etwas, welehes ich mir gerne möchte deutlich machen lassen."

Welnu, uit de Thomistische verduidelijking van het causaliteitsprinciep volgt zeker de innerlijke onmogelijkheid van identiteit tusschen oorzaak en effect, doch tevens blijkt, mijns inziens, hoe elk ding, dat bij deelname iets is, ter verklaring iets anders vraagt, dat wij oorzaak noemen.

Wel moet elk effect eenigermate op de oorzaak lijken, omdat al wat een effect als zoodanig aan zijnsvolmaaktheid bezit, aan de oorzaak ontleend wordt, maar toch kan het nooit op volstrekt gelijke wijze datgene zijn, wat de oorzaak is.

Dit laatste blijkt innerlijk onmogelijk, want steeds blijft het radicale onderscheid, dat de oorzaak *is*, wat het effect *heeft*. Het oorzakelijkheidsbeginsel is zeker niet analytisch in den engen zin, welken KANT aan dien term heeft gehecht, in zoover in de definitie van iets, dat niet zelf dus- of zoodanig is, het zijn der oorzaak niet formeel ligt opgesloten; m.a.w. het ding dat zelf dus of zoodanig is, ligt buiten het wezen van hetgeen niet zelf zoodanig is. Doch het causaliteitsprinciep is wel krachtens zijn voorwerpelijken inhoud een noodzakelijkheidsoordeel (*judicium in materia neces-*

saria), omdat al wat aan een zaak toekomt, zonder tot haar wezen te behoren, ter verklaring noodig iets anders vergt, dat wij oorzaak noemen. ^{16a)}

Gelijk we reeds zeiden: dat iets is, wat het zelf is, behoeft ter verduidelijking geen ander beginsel dan de zaak zelf. Maar dat een ding iets heeft, wat 't niet zelf is, daarvan kan de verklaring niet gezocht worden in het ding, in zoover het zichzelf is, evenmin als het niet zijn het zijn kan rechtvaardigen. (S. Th. 1, q 44 a 1 ad 1.) Het zal uw aandacht ook niet ontgaan zijn, dat de Thomistische formuleering geen bepaalde wijze van causaliteit betreft, b.v. doelcausaliteit, doch oorzakelijkheid in het algemeen en voorts hoe elke tijdsbepaling volstrekt geweerd is. Uit het beginsel volgt niet, dat de oorzaak als zoodanig in den tijd aan het effect moet voorafgaan. Al het bijkomstige, het onzakelijke is, dunkt mij, door THOMAS ter zijde gelaten en uitsluitend het essentieele naar voren gebracht.

Deze enkele aanwijzingen over de formuleering en beteekenis van het causaliteitsbeginsel mogen voor het oogenblik volstaan, om eenigszins de gedachte te wekken, dat de studie van het Thomisme uit hoofde der principieele behandeling van wijsgeerige problemen de belangstelling verdient van allen, wie de vooruitgang der wijsgeerige wetenschappen ter harte gaat.

Ik denk hier onder meer aan het vraagstuk der menschenlijke vrijheid, ¹⁷⁾, aan het inductieprobleem ¹⁸⁾,

aan de ethiek, waar de Aquiner ook een autonomie huldigt, nl. in zoover bij het licht onzer eigen rede uit onze menselijke natuur en haar natuurlijke strevingen de normen van het zedelijk behoorlijke worden begrepen, doch wier volstrekt bindende kracht wortelt in de soevereine macht der volstreckte goedheid van het einddoel. ^{18a)}

Vooraf echter gaan mijn gedachten uit naar de kwestie der objectiviteit onzer verstandskennis. ¹⁹⁾

Juist de stevige, op nuchtere feiten van innerlijke ervaring gegrondveste kenleer van den Aquiner, welke doordringt tot op den wortel der kenproblemen, is, mijns inziens, bij machte om vele oprechte zoekers te bevrijden van een geestverlammend, averechtsch relativisme en het zal mijn grootste vreugd en heerlijkst loon zijn, indien ik door de vervulling van het ambt, dat ik heden aanvaard heb, daartoe mag meewerken.

Aan het Hoogwaardig Episcopaat van Nederland en het bestuur der St. Radboud-Stichting

betuig ik mijn levendige erkentelijkheid voor het groot vertrouwen mij geschonken. Met Gods hulp wil ik al mijn krachten verpanden aan de mij opgelegde taak.

Mijn hartgrondigen dank vervolgens aan

U, Edelgrootachtbare Heeren Curatoren, aan den Senaat dezer Rijksuniversiteit, alsmede in het bijzonder aan de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte

voor de welwillendheid, waarmee de oprichting van dezen bijzonderen leerstoel door U is toegelaten en bevorderd.

Gaarne gebruik ik de gelegenheid om mij aan te bevelen in de welwillendheid der Hoogleraren en andere docenten. Uw rijpe ervaring, Uw uitgebreide en gedegen wetenschap, welke voor de studie der filosofie van zoo'n onschatbaar nut kunnen zijn, mogen mij een steun worden bij de uitoefening van mijn ambt.

Dames en Heeren Studenten.

Het verheugt mij, dat ik mijn beste krachten zal mogen wijden aan Uw wetenschappelijke ontwikkeling. Naar het voorbeeld van ST. THOMAS, aan wiens leer de eeuwen hebben gearbeid, willen wij met oprechte dankbaarheid alle ware vondsten der moderne wijsbegeerte en der bijzondere wetenschappen aanvaarden en benutten ter verbreeding en verdieping en waar noodig tot herstel van het Thomisme.

Moge Uw drang naar wetenschappelijk inzicht mij voortdurend prikkelen om U het allerbeste mee te deelen, dat een docent in de filosofie zijn studenten schenken kan, n.l. een stevig houvast voor Uw denken, waar het geldt een klaar, bevredigend antwoord te vinden op de gewichtigste levensvragen, welke de mensch zich kan stellen.

In de diepe overtuiging, dat ik niets vermag zonder de hulp van Hem, Die genoemd wordt „Sapientiae dux.... et sapientiae Emendator” bid ik de Eeuwige Wijsheid mijn arbeid aan deze roemrijke Universiteit te willen zegenen.

IK HEB GEZEGD.

- 1) In Metaph. Arist. II, lect. 1.
- 2) I.c.
- 3) I. C. G. cp. 14.
- 4) Denkers van onzen Tijd. Amsterdam 1918, Inleiding.
- 5) In Metaph. Arist. II, lect. 1.
- 6) Val en Worp, Groningen 1924.
Grepn uit de historie der chemie, Haarlem 1924.
- 7) Arist. Metaph. 982 a 23.
- 8) Continiteit en wetenschappelijke zelfstandigheid in de Thomistische Wijsbegeerte, blz. 6, 7. Amsterdam 1923.
- 9) In Metaph. Arist. V, lect. 6; S. Th. 1, q. 44, a 1, ad 2.
- 10) „Omne quod alicui convenit non secundum quod ipsum est, per aliquam causam ei convenit; nam quod causam non habet primum et immediatum est. Unde necesse est, quod sit per se et secundum quod ipsum”, II c. G. c. 15; I, c. G. c. 22.
- 11) Arist. Metaph. Z. 17, 1041 a 14.
- 12) S. Th. 3, q. 62 a 1; II c. G. c. 21.
- 12a) Kr. d. R. V. pg. 482, Ed. Reclam.
- 13) In Metaph. II, lect. 2.
- 14) S. Th. 1, q. 3, a 7, ad 1.
- 15) S. Th. 1, q. 45, a 2; I, q. 9, a 1.
- 16) Enquiry c. h. und. Sect. 4, part. 1, pg. 29, Ed. Selby—Brigge.
Versuch den Begriff der negativen Gröfzen etc. pg. 111. Ed. Vorländer; Kr. d. R. V. pg. 41, Ed. Reclam; Prolegomena III t. pg. 147, Ed. Vorländer.
- 16a) Uit het begrip van iets, dat niet zelf, doch bij deelname dus- of zoodanig is, volgt noodzakelijk de idee van een betrekking tot een oorzaak.
„.....ex hoc quod aliquid est ens per participationem, sequitur quod sit causatum ab alio”. S. Th. 1, q. 44, a 1, ad 1.
- 17) Annuarium der R. K. S. Amsterdam 1924. „Over de vrijheid van den menschelijken wil”, blz. 1—63.
- 18) Dr. B. A. E. van Benthem O.P. Essai sur l'induction, Zwolle 1923.
- 18a) S. Th. 1, 2, q. 94, a 2; III c. G., c. 129.
- 19) Beiaard, Maart 1924. „St. Thomas en de objectiviteit der kennis”.
Dr. B. A. E. van Benthem O.P.

NIHIL OBSTAT.

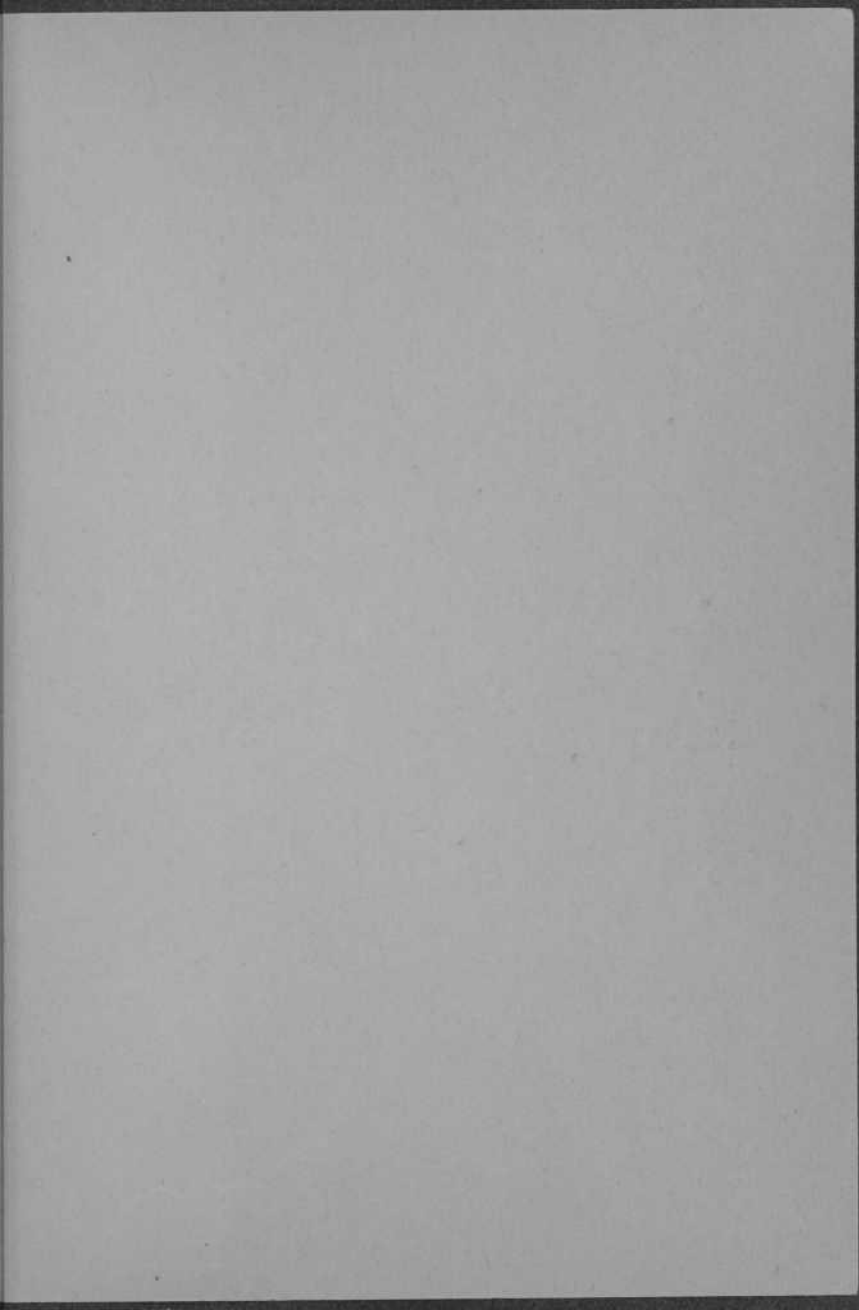
G. VAN NOORT,

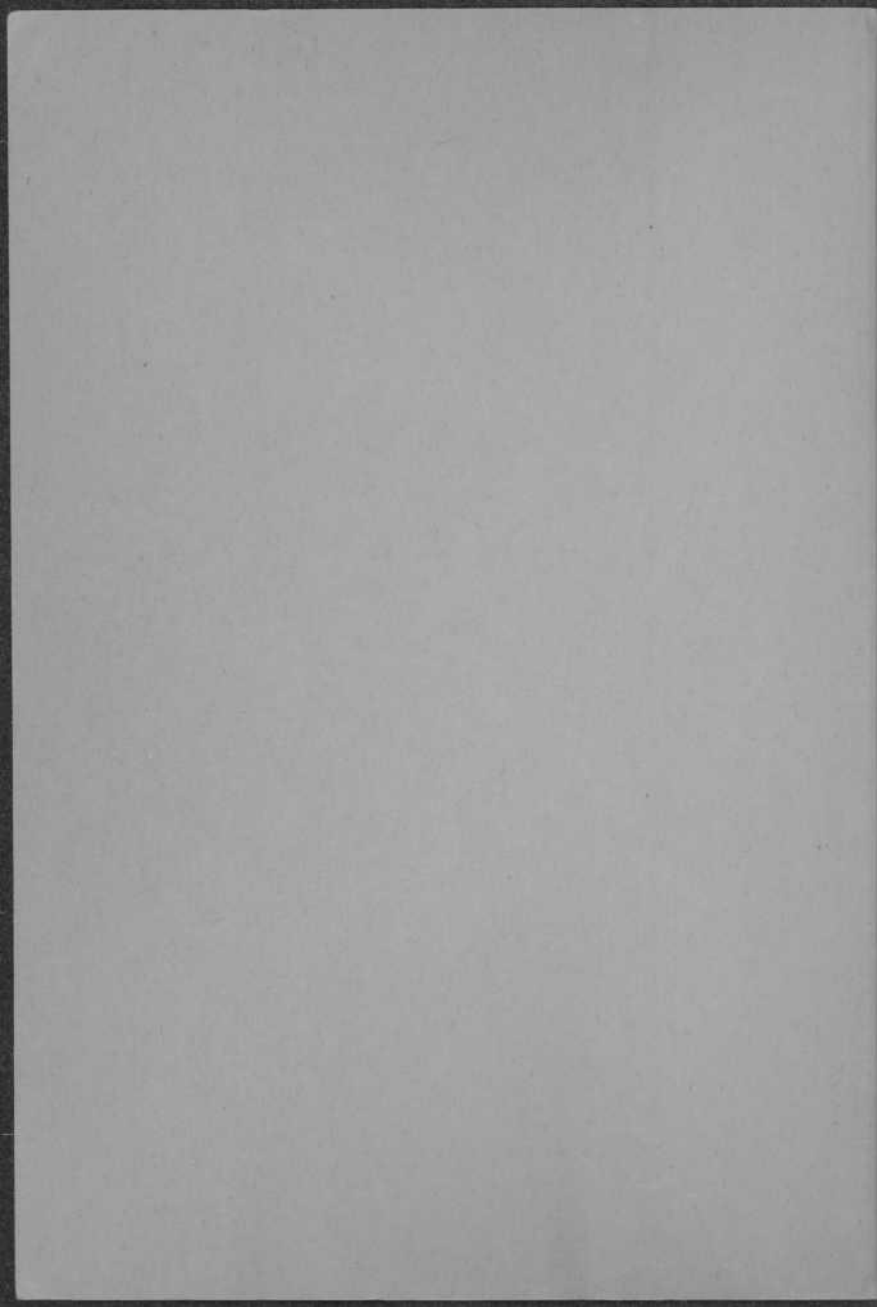
a. h. d.

AMSTELODAMI, 9 Nov. 1925.

~~404.7305~~

